

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert & deelgemeenten

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergem,
Kerksken, Terjoden

Mededelingen Heemkundige Kring
Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
35e jaargang 2015 - nr. 2

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Marc De Moyer
Rik De Schepper
John Scheerlinck
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergem:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel - ledenadministratie

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Goriksplein 17
9450 Haaltert.

Open: eerste zondag en tweede donderdag
van de maand van 10 tot 12 u.

Gesloten: juli en augustus

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: € 10

Steunend lid: € 15

Rek.nr. BE40 4395 0830 6163

KREDBEBB

Heemkundige Kring Haaltert

Email: willydeloose@skynet.be

info@hkhaaltert.be

Website: www.hkhaaltert.be

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten. Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.

HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

In Memoriam - Burgemeester Mevrouw Valentine Tas

Burgemeester Valentine Tas met kunstenaar Herman De Somer bij het beeld 'De Fransman' (in 2005).

Onze ereburgemeester, Valentine Tas, weduwe van Herman Boeykens is op maandag 23 maart 2015 in het O.L.V.-ziekenhuis te Aalst overleden op 75-jarige leeftijd. Zij werd geboren te Aalst op 30 september 1939. Zij woonde in de deelgemeente Heldergem en studeerde aan de Normalschool. Na haar studies werd zij in 1960 aangesteld als onderwijzeres in de plaatselijke Vrije Gesubsidieerde Lagere School en vervulde deze functie tot 1990. Tot vóór het opdoeken van de school was zij hoofdonderwijzeres, een job die zij nadien ook uitoefende in de lagere school in Haaltert.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 zette zij haar eerste stappen in de politiek. Zij behaalde een mooi kiesresultaat en werd schepen van Burgerlijke Stand en Bevolking. In 1989 kreeg zij de burgemeesterssjerp. In de pers werd zij bestempeld als een 'politieke komeet'. Door haar vriendelijkheid, haar onbegrensde interesse voor de gewone burger en haar behulpzaamheid was zij zeer geliefd. Verknocht aan haar geboortedorp schonk zij een kunstwerk 'De Fransman' aan de dorpsgemeenschap. Het verwijst naar de periode toen honderden Heldergemners om den brode 'de campagne' deden. Valentine Tas bleef burgemeester tot 2006. Daarnaast fungeerde zij van 2000 tot 2012 als Open VLD - Provincieraadslid. Zij verbleef een korte periode in Gent, maar keerde spoedig naar haar roots terug. De laatste jaren verbleef zij in het Woonzorgcentrum Sint-Jozef in Haaltert.

Valentine Ras was een integere persoonlijkheid, breeddenkend, meevoelend met de dorpsgemeenschap en cultureel gemotiveerd. Zij droeg ook onze vereniging in haar hart.

Een grote dame ging heen.

Aan Roger, Mia en de familie ons oprecht meevoelen in hun rouw.

Namens de Heemkundige Kring Haaltert
Willy De Loose
voorzitter.

's Gravenkerselaar wil weg van de parochie Mere

Tot 1812 behoorde het Haaltert gehucht 's Gravenkerselaar kerkelijk en bestuurlijk tot Mere. Toen het bestuurlijk bij Haaltert gevoegd werd, verwachtten de buurtbewoners dat zij ook parochiaal gefusioneerd zouden worden. Tot hun grote consternatie gebeurde dit niet. Regelmatig kreeg pastoor Jozef Van den Eynde parochianen over de vloer om de fusie met Haaltert te bepleiten, maar dit bleef zonder gevolg.

Ook bij de deken van Aalst werd bot gevangen en het was hem niet ontgaan dat vooral Egidius Van den Steen de 'oproerkraaier' was. Hij vroeg zelfs een berisping van het bisdom voor de *'ongetletterde, vrijpostige en opdringerige contestant'*.

Het werd de wijkbewoners en Egidius te gortig, samen met de andere buurtbewoners organiseerden ze een protestactie en brachten de bisschop op de hoogte van de voor hen onhoudbare situatie. Egidius tekende als eerste het manifest!

Op 29 oktober 1831 ontving de bisschop volgend schrijven (1):

Hoogweerdigen Heer!

De inwooners ten getalle van twintig huysgezinnen van het gebughte genaemd Sgraevenkerselaers te Haeltert, District Aelst, provincie Oost-Vlaanderen durven hunnen eerbiedigen toevlugt tot uwe hoogweerdigheyd nemen, ten eynde van Ued. eene gunst welke voor hun allerbelangrijkst is aftesmeeken.

De vertooners hoogweerdig heer zijn in het jaar 1812, voor het wereldlijk gesteld en geleyd aen de voornoemde gemeente van haeltert, daer zij te voorent behoorden aen het gemeente Meire en van alsdan hebben zij verhoopt en het heeft altyd hun innig verlangen geweest van voor het geestelyk van haeltert geleyd te worden, hetwelk hun veel gemak tot volbrenging hunner Christelyke pligten en voordeel zoude verschaffen, zoo als zyne hoogweerdigheyd zich zelven door de volgende gegronde reden zal kunnen overtuygen.

De vertooners zyn van de Kerke van het gemeente Meire afgelegen ten minsten dry kwartier ver, daer zy in tegendeel maer een kwart en half van de gene van haeltert zyn afgeweyderd, zelfs onder alle betrekkingen zoo van gelegenheyd als andersints zoude niemand anders kunnen denken of deze huysgezinnen maeken met hunne Buurlingen zoo voor een als ander deel van haeltert.

In een tyd dat hunne kinderen zich moeten bereyden voor hunne eerste communie vinden zy alle moeyelykheden, aengezien het by wintertyd is dat zy de Christelyke leeringen moeten bywoonen, om dezelve aldaer te doen begeven aengezien den weg allersleghtst en byna ongankbaer is, zelfs zyn zy dikmaels in het geval hunne kinderen het zy door den grooten koude, regen, verre afgelegenheyd tehuis te houden, hetwelk alles zoude verdwynen indien zy deel uytmaekten van het gemeente haeltert, daar dien weg korter en in eenen beteren staet bevind.

De vertooners vinden ook groote moeyelykheden wanneer er onder hun eene geboorte plaats heeft. Zy zn dan verplight eerst een verren weg afteleggen om een heer Pastor ervan te verwittigen, alsdan moeten, zy met het nieuw geboren kind somtyds door sleght weer aldaer begeven, gedoopt zynde moeten zy hetzelfde gaen vertoonen aen den ambtenaer van den Civielen Staet te haeltert, ten eynde op de Registers van den Borgerstand gebragt te worden.

Dezelve opstaekelen hebben zy, wanneer er iemand komt te overlyden of huwelyk willen aengagen, want zy wederom den heer Pastor van Meire en het Bestuer van haeltert noodig hebben, zelfs zyn zy ook somtyds in het geval by naght er den verren en vuylen weg naar Meire af te doen, door onvoorziene ziekten het welk alsdan den heer Pastor ook vele ongemakken veroorzaekt en zelfs droevige en beweenylike voorvallen zouden kunnen teweeg brengen.

De vertooners voor het wereldlyke deel uytmaekende van het gemeente haeltert, moeten zy aldaer ook alle belastingen betaelen zoo dat zy contribuieren in de subsidie van een heer Pastor en

jaerwedde van den onderpastor van haeltert, daer zy niets voor hunne tegenwoordige geestelyke overheyd te Meire betaelen.

Indien het nodig waere zouden de vertooners meer andere gestaefde redens nog kunnen aenbaelen, maer dewyl zyne hoogweerdigheyd hieruyt genoegzaam zal kunnen overtuygen dat het voor hun allerbelangrijks en noodzaekelyk is, dat zy voor het geestelyk gevoegd worden aen het gemeente haeltert, durven zy de hoop koesteren dat zyne hoogweerdigheyd eene gunstige ooge op hunne oodmoedige smeeking zal werpen, hunne dankbaerheyd zal grondeloos wezen en zullen innigen eerbied evenaeren met welke zy de eer hebben te zyn.

Aan zyne hoogweerdigheyd, de aldergetrouwste en oodmoedigste dienaeren

Egideus van den Steen
Dominicus Schoupe
Ludovicus Redant
Dit is + van Dominicus Coppens
Ludovicus de smet
V. Lurien
Dit is + van carles sandrinpe
Dit is + van ejnderikis schokhaert
Dit is + van Josephis van impo
Egideus van der uken
Dit is + van franciscis coppens
De Keymenten
Victoria redant
J. batest van den steen
francis van lil
emanuel de Peun
jaumes ditste Levens
Josephus Caellebaet
Augustinus van den stem
Joannis Baptist Schoupe

De ondertekenaars van de eerste aanvraag.

De smeekbede van de inwoners bleef zonder gevolg en ruim 4 jaar later hernieuwden zij de aanvraag. Dit gebeurde naar aanleiding van de overplaatsing van de pastoor van Mere.

Op 20 juni ontving Mgr. Delebecque volgend schrijven.

Aen zijne hoogheyd Monseigneur Delebecq Biscop van Gend.

Monseigneur!

Vertoond met allerdiepsten eerbied alle de inwooners der gebuchte Schravenkerselaer gemeente van Haeltert, dekenij Aelst dat zij vernomen hebben dat den eerweerden heer Pastoor van Meere, van Residentie veranderd en uyt die reden aen Z. Hoog. verzoeken van hun geestelijke zaken binnen de gemeente van Haeltert te mogen uytoeffenen, het goone hun van overlang beloofd is geweest. Tis nu hooggeachten heer, sedert den jaar 1812 dat onzen wijk meerlijk aen de gemeente Haeltert aengesloten is, en niet tegenstaende onze goede reden om aldaer ook geestelijk te maken, zijn wij tegen alle onze dank nooit aanhoort geworden. Zekerlijk, Monseigneur, kunnen wij onze pligten niet volgens wensch uytoeffenen en nog veel minder kunnen wij gemis hebben van geestelijke overheyd van Meere, ingezien dat wij drij kwartier vers van de kerk Meere afgelegen zijn, door onbruykbare wegen, bosschen, bergen en van

Haeltert zijn wij maer half zooverre op goede wegen. Als wanneer er zou moeten beregt worden of ter doop presenteren zouden wij aenstonds en op een zelve gemeente gedient zijn, selfs in de nagt. Nu is het een gedurige looping voor alle wereldlijke zaken ook voor den Doctoer moeten wij naer Haeltert en dan voor de geestelijke overheyd naer Meere, waerdoor er zeer dikwijls ongelukken door kunnen voorvallen.

Wij betrouwen ons ten volle, Monseigneur, dat er als nu met deze gelegenheit ons zal regt gedaen worden en voor 't geestelijk ook aen Haeltert zullen apparenteeren in de gemeente die wij bewoonen.

Haeltert 20 juni 1839, tekenden:

Ludovicus Redant, Egidius Van den Steen, Dominicus Van Zande, x kenmerk van Joseph Van Impe, Egidius Van der Eecken, Livinus Redant, Francis Van Lul, Dominicus Schouppe, Donatus Van Keymeulen, Franciscus Coppens, Donatus Van der Eecken, Benedictue Blanken, Charles Van Impe en Cedericis Schockaert.

Het was pas op 10 januari 1848 dat de pastoor van op de kansel de beslissing van de bisschop voorlas: *'het deel van Haeltert dat tot de parochie van Meire behoorde wordt vastgehecht aan de parochie Haeltert'*.

De 90-jarige pastoor Jozef Van den Eynde maakte deze heuglijke gebeurtenis niet meer mee, hij overleed op 5 januari. De nieuw aangestelde pastoor Karel Jozef Verschelden mocht de inwoners van het landelijke gehucht verwelkomen.

Was het overgrote deel van de bewoners tevreden, één iemand was toch malcontent, nl. Jan Baptist De Graeve, mulder in de Topmolen.

Op 8 januari 1848 schreef hij een brief naar het bisdom.

'Zijne Hoogweirdigheyd,

De ondergeteekende JB De Graeve, olieslager en maelder en zijn zoons Franciscus en Livinus, voor het civiel woonende op de gemeente Meire, verzoek met vollen eerbied om hun huys aen de kercke van Haeltert te willen vasthegten, uyt hoofde van geestelyke en tydelyke belangen de hun daartoe aanporren...Sedert eene maend dat er besonderlyk van die separatie spraek is, hebben verscheydene inwoonders van Haeltert aen den voerman van onzen graenmolen gezegd, dat zy mids wij aen hun parochie niet meer toebehooren, dat hij bij hun geen graen meer moesten ophalen, dat zy voorgenoomen hadden in 't toekomende liever hunne parochiaenen als andere den penning te jonnen.'

Een drietal jaar later, op 10 juni 1851 volgde nog een laatste smeekbede.

In deze brief schreven zij: *'Gedurende zes wintermaenden is het onmogelyk naer de kerk van Meire te begeven, de wegen zyn onbegankbaar. Integendeel naer Haeltert, alhoewel er ook geene kalseide ligt, zyn de wegen ten alle tyden gangbaer. Indien het zoo is, Uwe Hoogweerdigheyd ziet wel dat het voor de kinderen niet alleen ten uystersten moyelyk maar volstrekt onmogelyk zal zyn de christelyke leering tot Meire by te wonen...'*

Ondanks *'de vurige smeekbeden'* bleef nog vele jaren alles bij het oude. (2)

Pas in 1877 gaf de bisschop toelating tot *'de aanhechting van het gezin Frans De Graeve (Topmeulen) aen de parochie van Haeltert'*. (3)

In die periode werd ook met heel wat commotie, het afgelegen gehucht Boekent (parochiaal Haaltert) kerkelijk bij Kerksken gevoegd. (4)

Willy De Loose

1-Bisschoppelijk Archief Gent, bundel Haaltert

2-Med. HK Haaltert, jg. 2000, nr. 4, Scheerlinck J., 'Perikelen in 's Gravenkerselaar'

3-Liber Memoriales, Parochiearchief

4-De Loose W., 'Haaltert, bijdrage tot de geschiedenis van het politieke en sociale leven 1830-1976', blz. 9 e.v.

Onder de pannen

Toen ik het uitschuifbare zoldertrapje naar beneden trok, raasde het gevaarte rakelings voor mijn hoofd. Geluk schuilt in een hoekje. Het noodlot ook.

Ik weet niet waar eerst te kijken zodra mijn ogen boven het trapgat uitkomen. Ik voel me er welkom als een vos in een hoenderhok. Onder het gebinte is het donker heer en meester, een soort grijzig duister dat alleen daar thuishoort. In het gebroken licht onder het pover dakraampje dwarrelt stof op, spinnenwebben bengelen in sierlijke kralen, de bewoner heeft inderhaast veiliger oorden opgezocht. Behalve een flard straatrumoer en het gejammer van een verkleumde vogel in de dakgoot dringt niets door. Het peertje tegen de muur werpt een armtierig bundeltje geel over de doodse dingen. Verbijsterd staar ik naar op elkaar gestapelde dozen, bizarre vormen die ik weet niet wat verhullen. Of misschien alleen oude luchtjes bevatten.

Links tegen de muur staat een elegant jaren '60 dressoir, ooit een pronkstuk. Hoe, en vooral waarom, dit affreuzen meubelstuk hierheen is gezeuld, doet me onbegrijpelijk schuddebollen. De laden klemmen, de doffe sleutel in het valdeurtje knarst schabouwelijk. Uit een van de laden puilt een lijkengeur van rouwprentjes en zwart omrande brieven, schreeuwlelijke felicitatiekaarten van communie- en andere verjaardagfeesten en - ik durf ze nauwelijks aan te raken - liefdesbrieven. Het enige dat nooit voorbijgaat, is het verleden, denk ik, en slik de krop in mijn keel door. Ik ontcijfer mijn gekrabbel, onthutst word ik teruggeflitst naar een andere eeuw waarin ik mijn diepste roerselen prijs gaf. Ik berast ze als een relikwie, keur ze, ruik eraan om het afscheid uit te stellen en berg ze opnieuw op. Daarna duw ik die onwillige lade dicht. Slapende honden bijten niet. Nog niet.

Door mijn groezelige handen gaan gezelschapsspelletjes waarmee de kinderen woensdagnamiddagen zoet waren. Dozen met roestige speldjes, een plastic meccano met doldraaiende vijzen, beduimelde sprookjesboeken, een kinderbijbel voor doodbrave tieners, de eerste leer- en leesboekjes met muizenootjes en binnenin beverige kleurkrassen en stoere uithalen. Heerlijke momenten waren dat, opgeslorpt door de tijd en het stof dat erover aait en waakt. Met spijt om dat wat voorbij is, berg ik alles weer op, verdoezel de blos op de wangen, de aanzet van een glimlach, de stiekeme kinderogen. Sommige staan nu groot in de wereld of werden opgeslorpt door de natuur. Gezichten, naamloos of allang uitgegomd.

En daar zie, verfrommeld krantenpapier met daarin een schouw Garnituur waar moeder zoveel zorg voor droeg alsof het van puur goud was. En een affreus geglazuurd beeldje, gekregen van de doodbrave, al jaren weggekijnde buurvrouw. Een fout reisgeschenk dat ik uit verlegenheid niet meteen op de schroothoop durfde smijten. Voor zulke dingen waren zolders een gods geschenk.

Na een poos snuisteren, grabbelen, tasten, rondneuzen, weggoeien of toch maar niet, heb ik er plots genoeg van. Dit gedoe is een Spartaanse marteling. Soms blaas ik alleen wat stof weg, kuch, hoest, verplaats dingen naar een andere hoek tot bij een volgende gelegenheid.

Ik heb een paar spullen met veel trammelant door het trapgat gekieperd, bestemming vuilniszak of rommelmarkt.

Als een hond met jeuk schud ik het stof uit mijn kleren, kam mijn alle richtingen uitwaaiende haren en schuif met hartzeer het gammele trapje terug in de vergrendeling.

Zolders ruimen, moment van bezinning, vertedering, melancholie. En wat al nog. Ik werd weer op de tijdelijkheid van alles en iedereen gewezen in de wetenschap dat ik zal verliezen. Of al verloren heb. Het verleden kijkt al over mijn schouders mee. Dat is veel te dichtbij. Om bang van te worden.

Norbert De Meyer

De lacetfabriek in de Aalsterse Molenstraat

In Atom liggen er inderdaad nog schatten op zolder die een plaats verdienen in de Vlaamse erfgoedcollectie!

Mijn vorige bijdrage over "Den Bareel" en de kantuitgeversfamilie Van Vaerenberg deed meerdere belletjes rinkelen. Zo konden wij een uit 1974 daterende VHS-videocassette inkijken die begon met de stereotiepe beelden van de Brusselse Grote Markt en de talrijke kantwinkeltjes er om heen.

Niks bijzonders zal u zeggen tenzij... wij dan het verhaal krijgen dat de in de winkels aangeboden "Brusselse kant" in feite typisch Oost-Vlaams product is en gemaakt wordt met (lintjes-) kant geproduceerd in... Denderhoutem.

Kant, een luxeproduct dat slechts gegoede families zich konden veroorloven, werd betaalbaar met de invoering van de mechanische tule waarop dan bloemmotieven met de hand werden aangebracht. Echt toegankelijk echter werd kant dank zij de lintjeskant. Deze ten dele met de hand gemaakte kantsort, waarbij geweven of gevlochten bandjes met borduursteken met elkaar verbonden worden, wordt lintjeskant genoemd maar is bij ons beter bekend als [in het Atoms fonetisch geschreven] "lasseweirk" (lacetwerk).

Edmond Muylaert (Borrekeent) gaf reeds kantwerk uit in 1890. De lacet werd toen ingevoerd uit Duitsland. De oudste zoon Charles ("Kamslougiers Sjaalen") kocht in 1926 echter zelf een lacetweefmachine en stichtte in de Molenstraat (pal tegenover de huidige GO Basisschool) de allereerste lacetweverij in België.

Met de ingebruikname van de mechanische weefgetouwen ten tijde van advocaat De Backer riskeerde de familie Muylaert, nog altijd gekend als "van kamslagers"(1), de bekende makers van kammen voor weefgetouwen, zonder inkomen te vallen.

(1) Tot dan toe leverden zij aan de lokale wevers de (aanslag-)kammen. Weven betekent het dooreenvlechten van *kettingdraden* en *inslagdraden* (schering en inslag)

De *kettingdraden* zijn de draden die op het weefgetouw, evenwijdig met elkaar, worden opgespannen. De *inslagdraden* zijn de draden die tussen die *kettingdraden*, en loodrecht erop, worden gevlochten. Dat gebeurt d.m.v. een weefspoel, waarop die *inslagdraad* gewonden is.

Als de wever een *inslag* maakte, moest deze tegen de vorige *inslag* aangedrukt worden. Dat aandrukken kon zacht gebeuren (voor een luchtig weefsel, bv een sjaal) of het kon een stevig aankloppen zijn (wanneer de wever een vast weefsel wilde hebben.).

Het aandrukken, dat we aanslaan noemen, deden de wevers met een aanslagkam: een houten kader met een metalen kam met metalen lamellen die op een bepaalde afstand van elkaar zaten en niet alleen diende voor het aanslaan van de inslagdraden, maar ook om de kettingdraden op gelijke afstand van elkaar te houden.

Zijn weduwe Victorine Temmerman ging in 1919 inwonen bij haar dochter Elisa Muylaert en schoonzoon Xa-veer Uyttersprot in de Molenstraat en kocht in 1936 een lacetweefmachine ter bevoorrading van de lokale "kantuitgevers". De zoons Karel "Sjaalen" en Edmond "Mong" bedienden ze. Sjaalen begon voor eigen rekening in een nieuw fabriekje in de Borrekent.

Mong werkte, geholpen door Germaine Temmerman, verder in de Molenstraat.

Na hem werden de machines nog bediend door schoonzoon André De Cremer - duidelijk herkenbaar op de video - echtgenoot van hun dochter Jeanne, die zelf jarenlang "*lasseewerk*" uitgaf.

De in deze bijdrage gepubliceerde foto's zijn weliswaar niet haarscherp (het zijn schermopnamen van passages uit een videocassette toen er nog geen sprake was van HD-kwaliteit) maar zij onthullen ons wel het geheim van de fabricage van de "lacet" [fonetisch: lase:], het basislint dat werd (en nog wordt) gebruikt voor het maken van de "Brusselse" lintjeskant.

De katoendraad werd in strengen aangeleverd en vervolgens op houten spoelen (*bobijnen* of "*tuiten*") gewonden. Op één machine werden 24 dergelijke spoelen geplaatst die al dansend het lint zouden weven. De machines werden aandachtig in het oog gehouden om een eventueel afgebroken draad opnieuw aan te kunnen knopen en tijdig lege spoelen te vervangen.

Een vernuftig raderwerk, waarvan een klein detail er voor zorgde dat sommige bobijntjes een ommetje maakten, bepaalden de tekening van het lint.

De tekening van het lint werd bepaald door een voorloper van de ponskaart dat nu eens deze en dan een andere staafje indrukte.

Op een andere machine werd lint geweven dat aan één zijde lusjes vertoonde en gebruikt werd om bv. de rand van een sierkleedje af te werken.

Het afgewerkt lint schoof langzaam door een oog, liep vervolgens tussen geleidingsrollen en werd opgevangen in vergaarbakken.

Het opwinden van het lint tot strengen gebeurde met de hand maar een eenvoudig mechanisch telwerk was hier-bij behulpzaam. Eén rondje van het merkteken was telkens 25m of 50m. en dan was het lint klaar om geleverd te worden.

Wegens de ouderdom van de machines was het noodzakelijk de wisselstukken bij de hand te hebben en de herstellingen van niet meer verkrijgbare onderdelen werden dan maar met de hand gemaakt in de eigen smidse.

Luc POTS

2014-18 2014-2015-2016-2017-2018

Dagboek van een opgeëiste (Valerie Hunninck) (II)

Copyright DS

Verdere gebeurtenissen

Des zondags smorgends na de gewone handelingen moesten wij in getal naar het feldlazaret om geënt te worden. Daar aangekomen moesten wij met 25 jongens te gelijk ons van onze kleederen ontdoen en zoo stonden wij allemaal schier naakt met ingetoomde woede elkander te bezien...Zo werden wij naar een dokter geleid die ons in onze linkerborst eene naaldsteek gaf van 4 tot 5 centimeters lang. Pijn gevoelden wij niet, 't was alsof wij door eene vlieg wierden gebeten...

Na de soep moesten wij eene Zondagwandeling maken, maar 't was onder sterke begeleiding van soldaten. O welke woede maakte zich van ons meester, hoe smartelijk was zulks voor ons. Wij gewoon ons Zondags eens goed te vermaken, wij moesten naar het bosch gaan hout kappen en zulks op onze schouders naar de barakken dragen. Zo eindigde de eerste week in kommervolle ellende en smarten.

De aanvang bij het werk

't Was den Maandag morgen om 5 uren, wij wierden gewekt om koffie te halen en zulks met allen spoed. De regen viel met woest geweld op de aarde voort gezweept door hevige rukwinden die onze barakken deed schudden. Wij moesten ons in rangen stellen, beladen met pikken en spaden. Wij trokken door den vloed van regen en wind en modder langs slechte wegen naar het bosch op de top van den heuvel. Daar aangekomen gansch vermoeid door het ongewoon bergklimmen moesten wij een doorgang kappen. Boomen en struiken moesten bezwijken onder de slagen der bijlen. Grote reusachtige beukenboomen onder wier stam een putje was gegraven geworden, een gat ingeboord en zulks opgevuld met springstoffen wierden de lucht ingevlogen met donderende slagen en de stukken der mooie boomen vlogen meters ver weg. Niettegenstaande de gedurige aanhitsingen der Duitschers en het dreigen met den stok wierd op een ganschen dag niet genoeg gewerkt. Wanneer het twee uren was geslagen wierd het werk gestaakt en allen keerden met een stuk hout beladen terug naar de barakken. Om 4 uren moesten wij aantreden om het werk te hernemen, waarna wij onze 'goede' soep ontvingen. Om 6 ½ ontvingen wij 350 grammes brood en 1 liter soep zonder vet in. Dat was dan het eten voor een ganschen dag voor een mensch in den vollen bloei des levens. Zoo verliepen de dagen, den eenen niet beter dan den anderen...Dit was het lot der banelingen.

Een onvergetelijke avond

't Was de tiende dag na de aanvang van het werk. Na een gansche dag gewerkt te hebben als slaven dachten wij onze soep te krijgen. Maar eerst moesten wij ons arbeidsloon ontvangen welke bestond uit dertig penningen per dag zoodat wij 3 Mark moesten ontvangen. Vooraleer zulks ons gegeven wierd moesten wij zulks afteekenen en daartoe hadden wij geen lust, neen, geen enkele wilde de pen in de hand nemen om onze vrijheid af te teekenen, zoo dachten wij. Weliswaar wij dwaalden en zulks is ons later bekend, doch voor het oogenblik waren wij met vrees en angst geslagen en weigerden volstrekt. De straf volgde. De Luitenant kwam tot ons en vroeg waarom wij het geld niet wilden. Allen antwoordden dat wij geen geld vroegen, geef ons het noodige voedsel dan zullen wij werken en u met rust laten. Wij moesten allen buiten staan, zonder soep noch brood, ja wij moesten buiten staan half gekleed en versteven van de kou en bijna dood van honger... Onder onze voeten vervrooz het water welke voortkwam van de regen en de sneeuw die binst den dag gevallen was. Daar stonden wij, onder de schoonheid van den avond, te bibberen van de koude, te zuchten van pijn en smarten, bewaakt door twee dier Belgenhaters, die ons zelfs niet toelieten

tegen elkander een woordje te spreken. Wanneer wij ons omdraaiden of een beweging maakten riepen zij met duivelsche wreedheid: 'stilsteen verfloechte vale hond'...Wie zal mijne gevoelens en gedachten van ziel-smart beschrijven. Ik zag de maan en de sterren en met tranen in de oogen sprak ik hen tot degenen die mij missen. Zend en breng hen mijn lijden en smarten over die ik op dit oogenblik lijd. En bij al dit lijden en tormenten kwam zich nog eene kwelling voegen, namelijk de honger. Hoe smartelijks was dit, wij konden niets eten en zelfs geen slokje koffie in onze uitgedroogde maag storten. Deze avond van smarten zal nooit door de bannelingen vergeten worden.

Het tijdstip der kapotte holschoën

De werken in het Priesterwoud zijn reeds goed vooruit gegaan, want de Steenberg is reeds ontbloot om de noodige steenen te trekken waarmede de aangelegde baan moest vol worden. Door het gedurig gaan door modder en water zijn wij zonder schoenen gevallen, zodat wij met onze kloeten naar het werk moesten gaan. Des smorgends bij het aantreden wierd er geroepen 'den mit kapotte holschoën sollen raustreden'. Een aantal werden er uitgeraapt om in het lager te arbeiden. Deze moesten trappen aanleggen en gansch den koer met arduin bezetten. Eenige dagen later waren er nog een tiental die goede kloeten hadden, dan losten wij elkaar af om naar het bosch te gaan. Zoo had eenieder zijn dag om naar het werk te gaan. Zoo ook was het mijne beurt gekomen, mijne kloefen waren reeds versleten en nauwelijks waren wij twee uren aan den arbeid of mijne voetschoeisels waren aan stukken en zoo moest ik blootsvoets naar de barakken terugkeeren en dat te midden den winter en door het slijk. Des savonds verbrandde ik de stukken mijner kloeten om van den arbeid voorgoed verlost te zijn.

Elke dag wierden er tien tot vijftien geroepen om patatten te schillen. Daarvoor hadden wij onze voorzorgen genomen, de zakken onzer broek hadden wij doorgesneden langs waar wij dan de aardappels lieten langs onze benen glijden en zoo moesten wij soms met stijve beenen naar de barak gaan waar wij ons aan een lekker maal te goed deden. Zoo verliepen menige dagen tot dat zulks aan de ooren des duitsche bandieten kwam en dan wierden wij bij het verlaten der keuken al onze zakken doorsnuffeld en waar zij een enkele kartoeffel vonden, werd die met een groote stok overslagen, wreede kreten van pijn en ingetoomde woede slakende.

Weldra namen de gewoonten eene andere wending en de aardappels wierden zonder geschild te worden in onze soep gesmeten, tot wij weldra niets meer dan pellen vonden in het water dat wij moesten soep noemen. Doch deze der duitschers moesten nog geschild worden en dan wierd er soms gevochten om daar meester van te worden...Hoe droef voor deze boerenjongens die te huis aardappels en alle andere waren in overvloed hadden moesten hier van honger patattenschillen eten...

Op een dag, 't was 10 uren in de voormiddag, de luitenant, het hoofd der beulen kwam in onze barak getreden en joeg ons allen buiten als honden of zwijnen, waar hij ons die namen naar 't hoofd slingerde. Wij moesten ons alaan nemen en zoo trok den armzaligen stoet de groote baan op naar het werk. 't Was aanmerkenwaardig hoe deze droeve schapen al hinken en manken, daar wij allen op plankjes liepen zoals de paters Passionnisten zich moesten ter werkplaats spoeden.

Daar aangekomen werkten wij aan de aanleg der baan temidden een koorenveld vernietigend in de gietende regen. Wij stonden daar met onze plankjes met een koordje aan onze voeten vastgesnoerd te midden van het slijk. Welk genoeg de duitschers hadden om ons zoo door het slijk te zien spartelen dat ware mij onmogelijks te beschrijven. Ja ons lijden en ellende dat was vreugde en genot. Zoo heeft het tijdstip der kapotte holschoën zes tot zeven weken geduurt tot wij des avonds hoorden van 'De aankomst der botten'.

Des 's morgens in de vroege zagen wij eenen groote wagen den koer opgereden komen beladen met overvloedige botten en wij moesten deze passen. Zoo had eenieder een paar der oude verlapte stukken om naar het werk te gaan.

Zoo waren wij na vele droevige dagen doorgebracht te hebben en na vele pijnlijke herinneringen in ons hart gegriefd te hebben gekomen tot den 24sten December, een dag die ons vreugde bracht die al onze verwachtingen overtrof..

Wij hadden vernomen dat wij van het Comité zouden wat eetwaren ontvangen, wanneer wij daartoe toelating kregen onzere verdrukkens. Onze vraag werd ingewilligd en deze toegeving werd met luide jubel-

kreten en hoeras! onthaald. Zoo trokken er eenige vergezeld met Duitschers naar het dorp om onzen voorraad in ontvangst te nemen. Welke verrassing was ons voorbehouden, wanneer onze mannen beladen met die zoozeer verlangde levensmiddelen het kamp kwamen ingetreden. Ja, wanneer deze ongelukkige martelaars dood verhongerd deze eetwaren aanschouwden sloegen hunne oogen ten hemel en dankten God en hunnen edelmoedige redders, ja redders des hongerdood...Zo ontving iederen banneling ½ kgr. rijst, zelfde hoeveelheid boonen, eene kleine hoeveelheid rijstmeel, een stuk brood en een weinig ingelegd vleesch en een stuk goede zeep en dit alles voor den prijs van één mark. Nu werd er gans de namiddag gekookt en smakelijk geëten. Na het eten werd er vroolijk gezongen waarna wij ons ter bed legden. Jammer dat zulks voorbij was. Wel was ons beloofd geworden alle veertien dagen zoo wat te krijgen, maar de wreede Duitschers, die Belgenhater lieten zulks geen tweede maal toe. Wij dachten allen aan het Kerstfeest dat morgen moest plaats grijpen. Hoe zal ik zulks beschrijven wat er dan in mijn binnenste mijns harten plaats greep, als ik aan mijn ouders, vrienden en kennissen dacht nu ter gelegenheid van Kerstdag.

(vervolgt)

Uit het dagboek 'De lotgevallen der bannelingen' van Valerie Hunninck

Documentatiecentrum

Wij danken:

- Mevrouw Huylebroek, Denderhoutem, die het archief van haar overleden echtgenoot Edgard, medestichter van de Heemkundige Kring, in bewaring gaf.
- onze medewerker voor Heldergerem, Roger De Troyer, deponeerde eveneens zijn persoonlijk archief in het documentatiecentrum.
- Arthur Van de Schueren, Welle: bidprentjes en doodsbriefven.
- Laura De Loose, Haaltert: liedjesteksten.
- Jozef Steppe, Haaltert: hulp in het archief.
- Godelieve Moortgat, Haaltert: liedjesteksten van vóór WO I.

AANDACHT !!!

Wil je regelmatig info ontvangen over heemkundige en geschiedkundige activiteiten via je PC.

BEZORG ONS JE E-MAILADRES
info@hkhaaltert.be

Wie helpt?

- Voor welke gelegenheid werd dit kruisje uitgereikt? Wie is L., of C. of E. Van Impe ?

2014-18 2014-2015-2016-2017-2018

Opgeëisten - Zivil Arbeiter Bataillon (ZAB)-2-

Nationale Strijdersbond en de Bond van de Opgeëisten ⁽¹⁾

'Voor u, nooit zullen wij werken'

Naast de traditionele Nationale Strijdersbond (NSB) en Vlaamse Oudstrijdersbond (VOS) verenigden de opgeëisten zich eveneens. Elk jaar herdachten zij op 11 november samen met de NSB de wapenstilstand met een Eucharistieviering, een bloemenhulde op het kerkhof aan het monument van de gesneuvelden en een eetmaal.

Het jaar na de wapenstilstand was er reeds een plechtige lijkdienst ter nagedachtenis van de Haaltertse oorlogsslachtoffers. Bij de offergang werd de rouw geleid enerzijds door de Heer Staatsminister Lodewijk de Sadeleer, senator en door burgemeester Emiel de Sadeleer en anderzijds door Mijnheer en Mevrouw Paul de Sadeleer, broer en schoonzus van wijlen Etienne de Sadeleer, gesneuveld op het ereveld. Het orgel speelde *'De Brabançonne'* en *'De Vlaamse Leeuw'*. Na de mis werden de twee gedenkplaten achteraan in de kerk ingewijd. Op het dorp werden vredesbomen gepland, één voor elke gesneuvelde. In de jaren vijftig *'sneuvelden'* de bomen bij de herbestrating van het dorpscentrum.

Als voorzitters van de NSB staan genoteerd Philemon Van Impe (steenkapper, Bruul) en Prosper Elskens (van 1964 tot zijn overlijden in 1968). Het secretariaat werd toevertrouwd aan Julien Van Rampelbergh. Het mag gezegd dat Van Rampelbergh meer dan 50 jaar 'duivel-doet-al' was en dat hij iedereen hielp waar het mogelijk was.

De vereniging koos als lokaal de herberg bij Jozef Moens (Sjampetters Zjef) op de Hoogstraat en later bij Arthur Vijverman (Braars Tier), nadien Leon Van der Niepen.

OPROEP

**aan al de Oud-Strijders, Opgeëischten, Belanghebbenden
onzer gesneuvelden en erkentelijke
inwoners van Haeltert.**

De Nationale Oud-Strijdersbond, afdeling Haeltert, heeft de eer U ter kennis te brengen, dat op Allerheiligen, gedenkdag der dooden, de half-acht uren mis met offerande, zal opgedragen worden tot lafenis der zielen van al onze gesneuvelde Helden, doodgemartelde slachtoffers der Deutsche barbaren en afgestorvene makkers na den oorlog.

Optocht, na de mis, stoetsgewijze naar 't doodenveld, alwaar de naamroeping der dapperen zal geschieden. Eene bijzondere hulde zal gebracht worden aan Hen, die Haeltert redden en die, spijtig genoeg, zoo gauw vergeten zijn geworden.

Toespraken zullen, bij het arduinen kruis der dooden, gehouden worden, van wege 't bestuur van den Oud-Strijdersbond van Haeltert. Eene bijzondere herinneringsplaat, gift hunner trouwe strijdmakkers, als blijk van hulde en erkentelijkheid, zal, op 't kruis van ieder wapenbroeder, gehecht worden.

Beste kameraden, oud-strijders, belanghebbenden, opgeëischten en dankbare Haeltertaren, te zamen zullen wij, ingetogen, eene dankbare rouwhulde brengen aan onze overledenen; zoo zullen zij weer voor ons oprijzen, de nuttelooze slachtoffers, die geveld werden op het altaar van den afgod: Oorlog! 't Zal ons dan doen denken, aan al den smaad, onze jongens aangedaan, nadat zij hun jong-bruischend bloed, ten offer gebracht hebben op het zoogezegde altaar van 't Vaderland.

En bidden zult ge dan, gij geloovige oud-strijders, moeders, opgeëischten en dankbare inwoners; bidden, opdat al de slachtoffers van den oorlog gelukkig mogen zijn in de eeuwigheid; bidden, opdat onze gesneuvelden en doodgemartelde broeders, bij Godes troon zouden gaan knielen, om ons van een nieuwen oorlog te behoeden.

Denkt aan hen en weest ingetogen.

Moed en sterkte moet gij putten, op dien bedevaartdag, om den strijd voor onze geliefde dooden voort te zetten; moed en sterkte om nooit vermindering te kennen in uw streven tegen den oorlog, die het mogelijk maakt zooveel nutteloos bloed te vergieten, ten bate der geldaanbidders.

Eene onbetwistbare waarheid is het, dat de huidige wereld nog immer gebukt gaat onder al het onzedelijke welke den oorlog fataal na zich sleept.

Duizende huisgezinnen voelen nog al te wel de afwezigheid van den dierbaren, die eenmaal heenging in den vollen opbloeij zijner mannelijke kracht, om nooit meer terug te keeren en in den kolk der gruwelijke slachting werd vermorzeld.

En zeggen dat er niet lang geleden in Duitschland eene groote betooging van den Stahlhelm plaats had voor de herziening van het Verdrag van Versailles. Meer dan 100.000, naar weerwraak snakkende deelnemers, waren opgekomen uit alle deelen van 't land.

Oorlog! Welk een bron van kwaad. Zou het mogelijk wezen, dat eene menschelijke slachting nog in werkelijkheid gebeure?

Allo! mannen. Vooruit voor Wereldvrede. Kop recht! Geen lafheid!

Vergeeten wij, bijzonder, onze Helden, doodgemartelde broeders en afgestorvene makkers niet.

Inwoners van Haeltert, wij verwachten U allen op onze rouwhulde van Allerheiligen.

De Nationale Strijdersbond.
HAELTERT.

Van den Broeck-Jacobs & Zoon Aalst

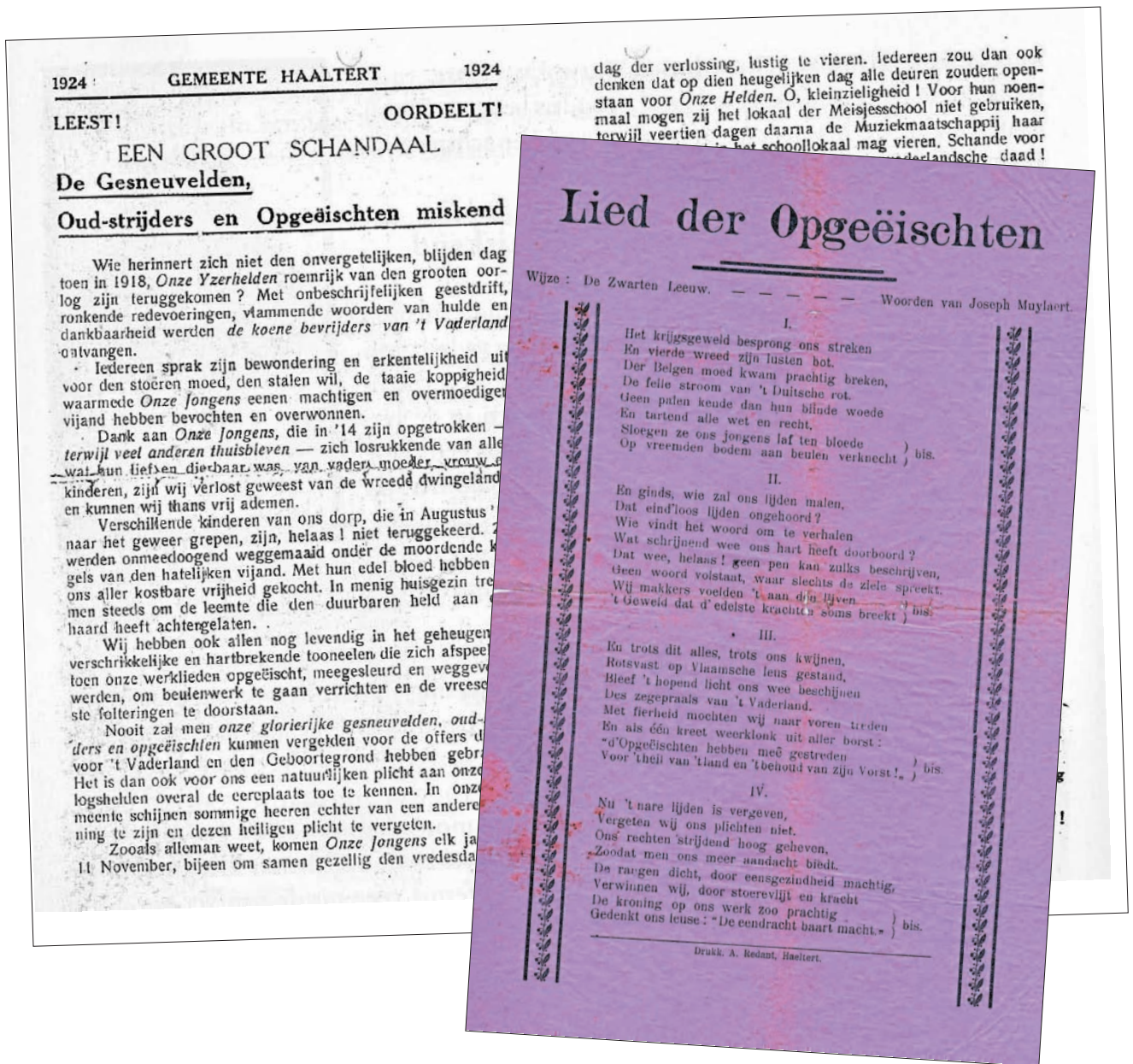

Na een aantal jaren positieve medewerking van het gemeentebestuur ging het mis. Op geen enkele van de aankondigingen van de herdenkingsfeesten prijkte de naam van het Gemeentebestuur. Er was onenigheid over de oprichting van een tweede monument op het dorpsplein.

Een ongedateerd pamflet 'Oproep aan al de Oud-Strijders, Opgeëischten', gaf reeds een prikje: 'Eene bijzondere hulde zal gebracht worden aan hen, die Haeltert redden en die, spijtig genoeg, zoo gauw vergeten zijn geworden.'

In 1924 kwam er een weinig flaterend pamflet van 'Het Verdedigingscomiteit' aan het adres van onze beleidsmensen waarin hun visie op de korrel genomen werd: 'in alle gemeenten staat een gedenksteen opdat men de namen niet zou vergeten van de heldhaftige kinderen die het kostbaarste dat zij bezaten, hun leven, hebben geofferd in den strijd voor Recht en Vrijheid. In ons Haeltert schijnen de bestuurders al vergeten te hebben dat het oorlog is geweest!' en 'achteruit kluchtspelers die op een zonderlinge wijze de gemeentebelangen schijnt te behartigen' en 'eens zal de dag van vergelding luiden, eens zal de dag van eerherstel aanbreken!'.

Voorzitter Philemon Van Impe kon de plooiën glad strijken en bekwam toch een subsidie voor een feestmaal naar aanleiding van de inhuldiging in 1927 van hun vaandel. Het gemeentebestuur bekostigde de vlag (700 fr) en gaf nog een toelage van 200 fr. voor de feestviering. Burgemeester Charles Lauwereys kon de feestrede houden.

Het schoolhoofd Jozef Muylaert schreef voor deze gelegenheid het 'Lied der Opgeëischten'.

Door de gemeentediensten werd later op het kerkhof een perk aangelegd met eenvormige grafzerkjes voor de overleden opgeëisten.

In het boek van 'Marktliederen over Den Grooten oorlog' (R. Hessel, Vriendenkring Houtland, Torhout) staan eveneens verscheidene liedjesteksten I.v.m. Opgeëisten en Zivielarbeiders.

Haaltertse opgeëisten van ZAB 28

De Opgeëiste

*Toen de Duitser ons land kwam dwingen,
voor den arbeid in zijn land,
was het weer de kleine man,
die zich moest gaan melden aan lijk altijd.*

*Men zag maar beweende oogen,
bij moeders uit het volk.
En de rijkaard bleef vol lust,
bij zijn centen heel gerust.
't Volk ten spijt.*

Refrein:

*Waarom moeten wij het steeds zijn
Voor ons is elke smart en elke pijn
Lijk ook nu dragen wij weer ver van huis
Voor een schamel stuk brood ons zware kruis
Wij hebben ook recht op een bestaan
Waarom moeten wij dan toch gaan
Voor ons is daar ver geen geluk
Wij vinden slechts verdriet en druk
Ver van huis...*

Lied der Zivielarbeiders

*Beschaafde menschen blijft wat staan
Luistert ons klachtlied aan
Wij hebben als brave werkliën
Toch vreeslijk afgezien
Door flauwte viel ons werk te zwaar
't Was slechte slaping en slecht eten
De Duitsch was een wreede barbaar
Ons leven was een lijdensketen.*

Refr.

*De duitsch was een bloedhond
Hij stak ons tegen 't front
Men mocht niet klagen of niet reklameeren
Of ge kreeg slagen, ge moest maar kreveeren
't Was onverdiende straf, wij zagen toch zoo af
Veel kameraden door het lijden groot
Stierven den marteldood...'*

Monument op het kerkhof

Oorlogsmonument te Haaltert

Pas in 1935, na jaren bakkeleien door het bestuur en 17 jaar na het einde van de oorlog werd een krediet ingeschreven voor het oorlogsmonument.

Het gemeentebestuur schermde met de redenering dat er reeds twee platen aangebracht werden in de kerk. Een tweede motivatie was het feit dat de gemeentekas zich geen uitschuivers kon permitteren. Uiteindelijk werd het krediet geplukt uit het bedrag van de schadeloosstelling toegekend door de staat.

De Aalsterse firma Michel Verhulst kreeg de opdracht en in september van dat jaar was er de plechtige inhuldiging. Enkele foto's tonen de massale belangstelling voor deze plechtigheid.

De ZAB-ers in onze deelgemeenten

In **Heldergem** werden 20 jonge mannen gedeporteerd voor verplichte arbeid. Ze werden ingedeeld in de ZAB 32. Ondanks de ontberingen kwamen ze allen levend terug.

Jozef Andries, Louis Andries, Gustaaf Cooreman, Florent Coppens, Alfons De Troyer, Petrus De Troyer, D'Haeseleer Emiel, D'Haeseleer Louis, Benoit Goeman, Hector Groebbens, Jan Groebbens, Gustaaf Hespeels, Karel Nachtegael, Lambert Slegers, Lievens Alfons, Judocus Temmerman, Petrus Temmerman, Gustaaf Van Durme, Victor Van Melckebeke, Remy Verleysen.

Van **Petrus De Troyer** hebben wij meer gegevens. In september 1919 werd door Donaat De Troyer een 'Aanvraag tot vaststelling van schade aan personen' ingediend voor zijn zoon Petrus, teruggekeerde geïnterneerde met het oog op het bekomen van financiële bijstand.

Het document vermeldde: *'Petrus De Troyer werd opgeëist te Aalst den 28 November 1916. Weggevoerd naar het departement 'Meurthe et Moselle in ZAB 32. Gewerkt tot 20 April 1917, dag waarop hij naar het hospitaal gevoerd werd te Longuons, waarna hij in mei 1917 overgebracht werd naar het St.Janshospitaal te Brussel. Hij had een gezwollen en stijve linker knie die hem belette het linkerbeen te gebruiken alsook te gaan.*

Deze ziekte moest voortgesproten zijn door de hevige koude en de talrijke ontberingen welke hij te lijden had. De eerste teeken zijner ziekte werd waargenomen in 't begin der maand Maart 1917.'

1ste van links Petrus De Troyer

Petrus keerde in juli 1917 definitief terug naar Heldergem waar hij gedurende jaren in behandeling bleef bij de huisarts. Regelmatig werd hij ter controle opgeroepen naar het 'Arbeidersambt' in Aalst.

Zoals in de andere deelgemeenten kwamen ook in Heldergem de oudstrijders samen om de wapenstilstand en hun gevallen makers te herdenken. Hierbij een opname uit 1960 van de (nog) resterende oudstrijders en opgeëisten.

Zittend: Augul De Pelsmaeker, Cyriel Lievens, Gustaaf De Rijck, Petrus De Troyer, Henry De Cooman.
staande: Edmond Van Schandevijl, onb., Benoit Volckaert, Albert Pennewaert (WO II), Alfons Matthijs, Jan Baptist Andries, Alfons Beerens (WO II), Amand Van der Hoeven en Albert Renneboogh (WO II).

Groep oud-strijders in 1925

1e rij: Theofile Schouppe, Gustaaf De Rijck, Gustaaf Van de Wiele, onderwijzer Jozef Corten.
 2e en 3e rij: Alfons Schouppe, Alfons Triest, Henry Van den Driessche, Cyriel Coppens, Alfons Schouppe, Kamiel Van der Stockt, Petrus De Troyer, Jan Van de Velde, François Coppens, Ivo Braeckman, Jan Andries, Gustaaf Schouppe, onderwijzer Albert Pevernagie.

Uit Heldergerm werd gelukkig nog een brochure bewaard uitgegeven naar aanleiding van de herdenkingen: *'Heldergerm aan zijne gesneuvelde soldaten'* gedrukt bij *'Drukkerij Anneessens-Ninove'*.

'...Heldergerm leverde ook 77 dappere helden, die na vrouw en kinderen, bloedverwanten en vrienden omhelsd en vaarwel gezegd te hebben, ten strijde gingen voor 't Heilig Recht en hooger Goed. 54 maanden lang vochten zij als leeuwen en dwongen eindelijk den vijand, gansch overwonnen en uiteengeslagen, het duurzame Belgenland te verlaten...Eindelijk den 11 November 1918, vernam men met geestdrift de verplettering der vijandelijke legers. Overal luidden de klokken den triomf...Den 13 November kwam de 1ste Heldergermsche soldaat onder het geluid der klokken de parochie binnen. Allengskens kwamen de overigen, de eene na de andere hunne verheugde huisgenoten begroeten. Zeven, helaas, kwamen niet weer...

Den 8sten September 1919 heeft het dankbare Heldergerm zijne helden feestelijk herdacht. Rond 9 ure drong eene ontelbare massa de kerk binnen die eenvoudig maar lieflijk versierd was. Eerw. Pater Anastasius beklom den predikstoel en bracht in treffende woorden hulde aan de gesneuvelden...Na de H.Mis werden de twee gedenkstenen met borstbeelden der gesneuvelden, gift van den achtbaren Heer Burgemeester Jan-Baptist D'Haeseleer, onthuld en ingewijd. Een machtige Brabançonne groette de helden.'

Er volgden nog *'aanspraken'* door Irma D'Haeseleer, door onderwijzer Gilbert Pevernagie en door Maria Groebbens.

Na de plechtigheid aan de kerk was er de plechtige ontvangst in het Gemeentehuis, waar de erewijn geschonken werd en aanhoorden de talrijke aanwezigen de toespraken van de Burgemeester, van onderwijzer Jozef Corten en van Cyriel D'Haeseleer *'in de naam zijner wapenbroeders'*.

De dag werd afgesloten *'met een historische stoet, temidden een ontzaglijke menigte, door de bijzonderste straten der gemeente. In de meest gulle feeststemming verliep de heerlijke dag, die lang in het geheugen der inwoners blijven zal.'*

Enkele maanden later op 30 november 1919 werd aan *'het kruisken'* begin Hallebaan-*'de vrijheidsboom'* plechtiglijk ingehuldigd'. In 1920 kwam er een kapel, gebouwd met giften van de dorpsgemeenschap. In een steen staat gebeiteld:

*'Ons landeken streed in het reuzengevecht
 gesteund op zijn lijden, zijn moed en zijn recht
 en hij die de weg is, de waarheid en 't leven
 heeft aan onze helden den zegen gegeven*

Vredestoet

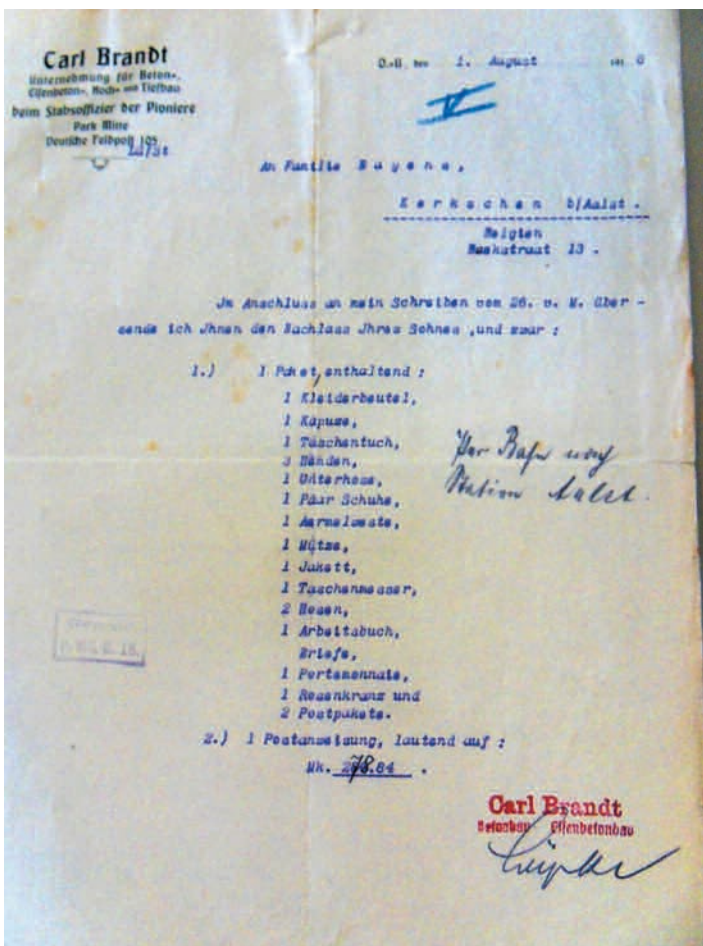

Zittend: Elisa D'Hondt, Philomena Braeckman, Marguerita Groebbens, Emma De Backer.
Staande: Rachel Pevernagie, Eveline De Pauw, Romanie Van de Wiele, Leontine Van Melckebeke, Julia Beerens, Romanie Thijs en Leontine Van de Wiele.)

Kerksken (2)

Hier waren er enkele moeilijkheden bij de aanmelding van de opgeëisten. In het verslag aan het bisdom schreef pastoor Roman: *'De Heer Burgemeester O.Heereman is geboet geweest met 9000 franken, om geweigerd te hebben de namen op te geven van 9 arbeiders die gevlucht waren'*.

Verder noteerde hij *'Den 7 juli 1918 was de gemeente om middernacht omsingeld door 216 duitsche soldaten ten einde de jongelingen op te eischen die weigerden zich aan het Meldeambt aan te bieden.'*

Uiteindelijk telde Kerksken vier slachtoffers die overleden in het interneringskamp.

Frans Baeyens, Beekstraat, zoon van Camiel en Leonie De Rijck, geboren te Kerksken op 5 juni 1908 en + in Conflans(Fr.) op 21 juli 1918.

Op de aangifte van de oorlogsschade werd vermeld: 'opgeëischt tehuis den 6 november 1916 en overleden te Conflans den 21 juli 1918, volgens getuige door mishandelingen der barbaren, ziek gevallen, naar 't hospitaal vervoerd en er overleden.'

Op 26 juli ontvingen de ouders het overlijdensbericht van de directie van het bedrijf voor wie hij tewerk gesteld werd. Enkele dagen later op 1 augustus werden zij op de hoogte gebracht van de persoonlijke zaken die de ongelukkige achterliet.

Florent De Pril, Bergstraat, + in het Kriegslazaret in Le Cateau op 22 maart 1917 (décédé à l'ambulance de guerre de Quivre de Cateau, travailleur civil). Het gezin van Franciscus De Pril en Maria Delphina De Rijck kreeg het zwaar te verduren. De broer van Florent, Alfons sneuvelde in De Panne op 4 januari 1919.

De schadeaangifte vermeldde: 'Opgeëischt te Kerkxken den 17 october 1916. Overleden te Le Cateau op 22 maart 1917 door uitgeputheid van krachten gevallen en drij dagen nadien bezweken.'

In zijn dossier zit eveneens een document waarin de ouders bevestigen dat zij van de Duitse overheid geen officiële melding van overlijden ontvangen hebben: 'Mijnheer de Hoofdstaatskommissaris, als antwoord heb ik de eer Ued. te laten weten alsdat ik geen officieel stuk van de Duitse Overheid vermeldende het overlijden van mijnen zoon in bezit heb. Op zekeren dag had ik van de Duitse Commandatuur te Aalst schriftelijk bevel ontvangen dat ik naar de Commandatuur het geld moest gaan afhalen die mijn zoon op zich had bij zijn overlijden (zijnde 7 fr), som welke ik op de commandatuur heb ontvangen.'

August Moock, Terlicht, zoon van Donatus en Hortensia De Pelsemaecker, geboren te Kerksken op 9 februari 1893 en 'opgeëischt te Kerkxken den 17 october 1916. Doodgeslagen te Le Cateau den 13 maart 1917. Is volgens getuigen door de Duitse soldaten op het werk doodgeslagen, gezien hij moest arbeiden en zich niet meer kon recht houden door uitgeputheid van krachten.' Zijn vader ontving ook een beveldschrift om het geld (3 fr) die zijn zoon bij zich had, in ontvangst te nemen op de commandatuur in Aalst.

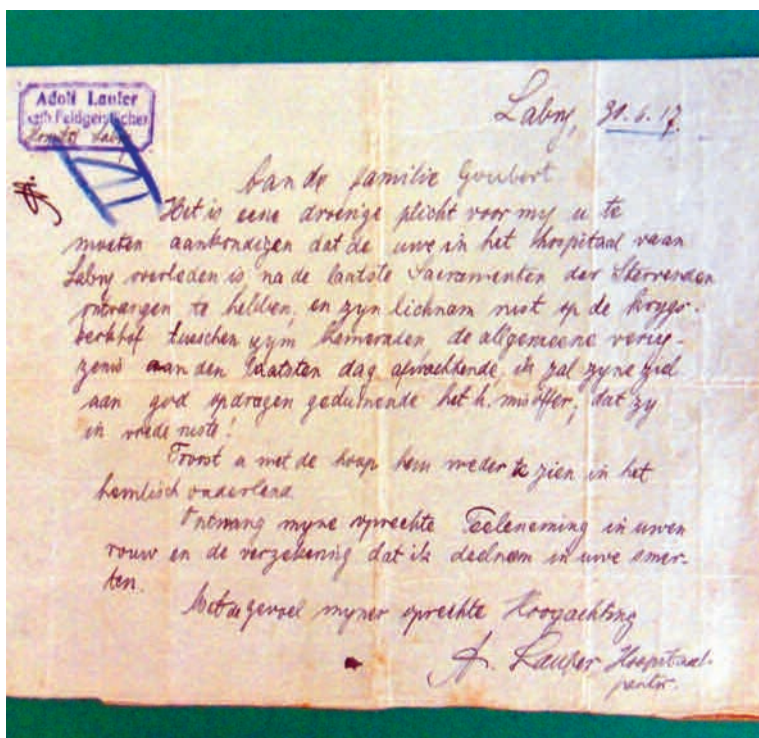
Constant Van Lul, zoon van Ferdinand en Delphina Van den Stock, geboren te Kerksken, Terlicht op 30 juli 1896. 'Opgeëischt te Kerkxken den 17 october 1916 en overleden te Valenciennes den 6 januari 1918. Volgens getuigen door mishandelingen det Duitse soldaten, gevallen, overgebracht naar Valenciennes en er bezweken'.

Denderhoutem

Deze deelgemeente leverde 135 manschappen waarvan er acht in ballingschap overleden zijn. Twee overleden er in Denderhoutem tengevolge van de ontbering.

Frans Baeyens, zoon van Constantinus en Cesarina D'Haeseleer, ° Denderhoutem, 19 mei 1896 en + Hirson (Aisne-Fr.) op 07 maart 1918.

Frans Camphijn, zoon van Victoria Nijs, geboren te Denderhoutem 29 october 1904, 'opgeëist op 16 october 1916 en weggevoerd naar Le Cateau. Door uitputting en slagen naar het hospitaal van Le Cateau overgebracht en er overleden op 16 maart 1917'.

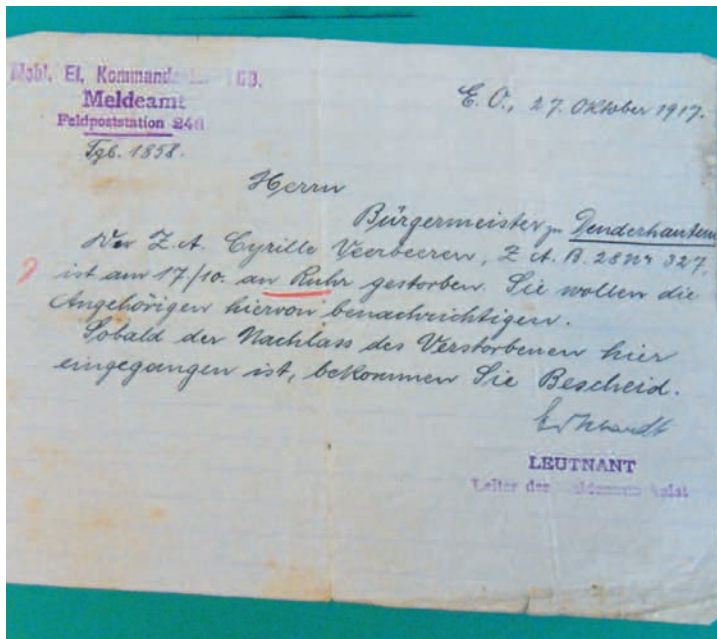

Albert Goubert, zoon van Jozef en Hortensia De Saedeleer, geboren te Denderhoutem op 4 mei 1897. 'Uit Aalst weggevoerd met bedreiging en geweld op 6 november 1916 en weggevoerd naar Onville. Na uitputting en machteloos op 't werk gevallen en naar het hospitaal van Labry overgebracht en er overleden den 29 juni 1917'.

Petrus Kiekens, zoon van Jan-Baptist en Marie-Theresia Everaert, 'werd door de Duitschers opgeëischt te Aalst als werkmans in october 1916. Onderging slagen, verwondingen, martelingen, weinig en walgelijk voedsel. Uitgeput overleden in 't hospitaal van Le Cateau(Fr.), heeft tot het laatste geweigerd te tekenen.'

Twee lotgenoten, R. Menschaert en G. Van Vaerenbergh bevestigden in een document opgesteld op 11 juni 1921 de dood van Petrus Kiekens in Le Cateau op 21 mei 1917.

Cyriel Verbeeren, echtgenoot van Maria Engels, ° Denderhoutem 19 februari 1885, 'weggevoerd uit Aalst op 10 november 1916 naar Le Cateau. Door slagen en verwondingen, slecht voedsel en krachteloosheid en uitgeputloos, op 't werk gevallen en overleden in 't hospitaal op 17 oktober 1917.'

Albert Wijnant,
+ Labry op 14 december 1916.

Felix Camiel Triest,
+ 20 november 1918 in Eindhoven.

Aloys Jozef De Muyter,
+ 7 september 1919, Denderhoutem.

Remigius Praet (° Deftinge),
+ 26 januari 1919, Denderhoutem.

Frans Muylaert (° Okegem),
plaats en datum van overlijden nog onbekend.

Voor verdere informatie over de geïnterneerden van Denderhoutem zie 'Denderhoutem en den Grooten oorlog' van Luc Pots, blz. 98 e.v.

Terjoden

Twee Terjodenaren lieten het leven tengevolge de internering:

Joseph Van den Steen, + Le Cateau op 07 juli 1917

Joseph Van Impe, keerde terug wegens 'krankheid' en overleed in Terjoden op 18 oktober 1917.

Willy De Loose/Roger De Troyer

1- De Loose W., 'Haaltert, Politieke en Sociale Geschiedenis, 1830-1976, HK 1995

2-Met dank aan Gert Deprins, Archief Oorlogsslachtoffers, Brussel

Kleine feiten uit 'Den Grooten Oorlog'

'Eene ontmoeting in volle stad'

Vier wielrijders der Pruisen hadden een ongeval aan hun rijwiel en trokken bij Hoevelinckx, Brusselsche straat binnen om hunne rijwielen te laten herstellen. De Duitschers gingen intusschen bij Felix De Groot, Houtmarkt een glas bier drinken.

Intusschen hadden onze soldaten die te Haeltert waren reeds gehoord wat er gebeurd was en zes gendarmen met een tiental onzer soldaten, Belgen en Engelschen (!), kwamen toegelopen. De Belgen verborgen zich achter de boomen op de Houtmarkt doch de Duitschers, ongetwijfeld verwittigd, verschenen in den gang van het huis en schoten.

Onze Belgische soldaten schoten terug en van beide kanten werden een twintigtal schoten gelost. De Belgen hadden echter geen voldoende schietvoorraad bij hen en moesten zich terugtrekken en de Duitschers...vroegen niks beters, want zij liepen weg langs de wijk Osbroek, hunne rijwielen achter latende.

Eén der Duitschers is gekwetst geweest, men heeft hem naar het hospitaal moeten overbrengen. Onnodig te zeggen dat deze ontmoeting gansch de stad in rep en roer gezet had. Rond 11 uren kregen de Duitschers bevel zich uit Aalst terug te trekken naar eene door ons onbekende richting.

(Uit 'Het Laatste Nieuws' van vrijdag 4 september 1914, ons bezorgd door RP Baeten, ex-Haaltenaar, Lot).

Heldergem vraagt bescherming van O.L.Vrouw

In 1915 hebben bloemenmaaksters van Heldergem een voile vervaardigd voor het beeld van O.L.Vrouw en dit zonder enige vergoeding. Catharina Fermon, vermaarde kantuitgeefster uit Kerksken, tekende de patroon en leverde garen en voile. De onkosten werden vergoed met omhalingen bij de parochianen. Na de afwerking bleef er nog een som over van 5,25 fr. Deze werd besteed voor een misviering en 'eene kaars ter ere van O.L.Vrouw' en dit ter intentie van de parochianen, de opgeëisten en de soldaten.

Verzameling: Kerkfabriek Heldergem, met dank aan William Van den Neucker.

In de krant

Haeltert! Een invalied oorlogsvrijwilliger ging om zijn maandelijks soldatengeld naar het Comiteit. Het soldatengeld wierd uitbetaald tot den 28sten April en het boekje teekende men af op de 7den Mei. De invalied maakt de opmerking dat men maar mocht afteekenen tot den 28sten aangezien men maar betaalde tot dien datum. De jongen kreeg voor antwoord dat hij beter zou gedaan hebben thuis te blijven gelijk de anderen (de komiteitbazen) in plaats van zijn Vaderland te dienen.

Zoo worden onze oorlogsverminkten be(mis)handeld. Is dit geen schande? Dat moet uitscheiden en dat zal uitscheiden!

(Uit 'De Werkman' van mei 1916)

De Loteling

Enkele jaren voor WO I, werd er nog geloot voor de legerdienst. Elke gemeente diende, afhankelijk van het aantal inwoners, een aantal dienstplichtigen te leveren. In 1898 was dat voor de deelgemeente Haaltert 127 eenheden. De burgemeester en de 'sjampetter' trokken met de kandidaten naar het commissariaat van Aalst, waar de loting gebeurde. Opgedorde genummerde briefjes belandden in een trommel. De kandidaten trokken een 'cassette' en de pechvogels die een laag nummer trokken waren kandidaat militair voor enkele jaren.

Dat deze gebeurtenis voor velen (vooral voor 'de uigelootte') een feest was wekte geen verwondering. Het werd een vreugdetocht van Aalst tot Haaltert en geen enkele herberg werd voorbijgegaan. Veelal klonk dan hun slogans:

*'Veel liever, drij jaar soldaat, dan te leven in den huwelijken staat' en
'Mijn lief die moet gaan loten, hij loot met veel plezier
hij steekt zijn hand in den trommel, elfhonderd komt langs hier.
Santé, zei hij, elfhonderd gaat mee met mij.'*

De wetgeving liet ook een vervanging toe. Gegoede lui die er 'ingeloot' waren verkochten hun lot aan kansarme jonge lieden of aan avonturiers. Een Haaltenaar, Alfons Huybrecht lootte zich vrij en verkocht zijn lot voor 1600 B.Fr. Hijzelf deed vier jaar dienst bij het paardvolk (1).

Heel wat liedjes, verhalen, boeken en films werden aan dit feit gespendeerd door volkszangers en andere spirituele geesten.

Hierna een lied geschreven door Gustaaf Van den Eynde (Bocëskes-kantuitgever, woonde op de Hoogstraat)(2).

*Mijn droeve dagen die zijn daar gekomen
En den dag van de loteling is daar.
Waar dat er zoo menige vaders en moeders
Met de tranen in hunne oogen staan.
O mijne ouders die schrikken en beven
Want zij hadden geen duizend frank
Om aan de ziel van een ander te geven.
Mijn vader is ook maar een arme werkmán.*

*En val ik in 't lot ik zal der niet weenen
Gelijk er zoveel van die dompelaars zijn.
Ik ben er nochtans den oudsten van negen
En mijne broerkes zijn nog alle klein
Ach moeder lief gij moet geene tranen storten
Want ik zal strijden met kloeke moed
En ik zal doen gelijk mijne vader
Denken 't is toch maar voor ons belgenbloed.*

*Maar als den eersten October nu zal verschijnen
En d'uur van het afscheid is daar
Dat ik mijnen vader van smart zien verdwijnen*

Dan zal ik roepen ach troost u maar.
Maar als mijne moeder mijn paksken zal maken
Waar dat haar hart van smart doordringt.
Dan zal ik droegen van hare wangen
Die tranen die zijn gestort van haar kind.

Maar als ik mijne vader de hand zal geven
En mijne moeder hare laatsten zoet
Dan zal ik aan mijne kleine broerkens zweren
Van der toch altijd goeden dienst te doen.

Maar als mijne broerkes dan zullen weenen
En mijne kleine zusterkens teer.
Dan zal ik roepen ik moet marcheeren
Binnen drij jaar ziet gij mij nog eens weer.

Ik zou mij daarvoor ook niet willen geneeren
Ik sta er voor en ik moet er deur.

En komt het zoo ver dat ik moet marcheeren
Van drij jaar grenadier heb ik geene peer.
Moest ik och germen naar die kazernen

Moest ik gaan slapen op brijs of op plak
Dan zal ik denken in mijne zelven
't Is toch maarvoor ons belgenland.

En nu voor het sluiten nog een woordje gesproken.

't Is voor u alle schoone jongheid

Die der van dit jaar nog moeten gaan loten
En van de klas nummer 1906 ook zijn.

Moet gij uw ouders en vrienden verlaten
En u schoon lief die gij zoo gaarne ziet.

Dan kunt gij roepen met oude soldaten
Zij hebben het vleesch maar de beenen nog niet.

Veelal kwamen de eenvoudige boerenjongens terecht in Franstalige eenheden, wat niet altijd opportuun was. Dank zij de tussenkost van onze burgemeester Gustaaf Van Meldert, die vriendschapsbanden had met de Haaltertse kapitein Victorinus Van de Weghe belandden de meeste jongens in Vlaamstalige regimenten.

In een brief schreef Van de Weghe: 'indien U uit bijzondere genegenheid tot jongelingen van Haeltert of uit de omgeving, zoude willen dat ze in mijn regiment komen, niets zal gemakkelijker zijn dan ze te doen aannemen. De jongens welke ik op uwe aanbeveling zal aannemen, zullen indien ze zich goed gedragen, nadat zij van het kamp terug komen, door mij eenig voordeel in hunnen dienst bekomen, ik zal ze kunnen plaatsens als oppasser van officieren, plantons, enz.'

De aanwerving door loting bleef bestaan tot 1909, toen werd de dienstplicht van één persoon per gezin ingevoerd. In 1913 volgde de algemene dienstplicht.

Wal

1-Remplacements bij de loting, zie Med. HK, jg. 2006, nr. 1, blz. 19 e.v.

2-Met dank aan Monique Van Driessche, kleindochter van Gustaaf Van den Eynde.

Zondag 7 juni 2015: een memorabele Daensherdenking

Het Haalterts koor
aan het Priester Daensmonument.

Het Priester Daensfonds organiseert elk jaar in Aalst een Daensherdenking, met een eucharistieviering, een bloemenhulde aan het monument op het werfplein en een academische zitting. Dit jaar was de voorganger in de viering aartsbisschop André-Josef Léonard. Hij kwam met de trein in Aalst aan, net zoals Priester Daens 120 jaar geleden toen hij op 28 mei 1895 terugkeerde van zijn verblijf in Rome. De paus had hem via de nuntius in België bij zich geroepen. De Katholieke partij had sterke druk uitgeoefend om priester Daens en de christendemocratie door Rome te doen veroordelen. De plechtigheid op het werfplein, stadhuis en feestzaal werd opgeluisterd door het 'huiskoor' van het Priester Daensfonds onder leiding van Wilfried D'Hondt. Als afsluiter van de viering zongen ze "Het Lied van den Groenenstrik" geschreven door Franciscus De Roeck, het lied van een Kerkskenaar die de mythe verspreidde dat priester Daens door de Paus in Rome ontvangen werd.

Aartsbisschop Léonard, Annemie De Graeve,
Sandra Corijn, Wilfried D'Hondt, Herman Gees
en Marianne Impens

Spontaan vervoegde de Aartsbisschop het koor en zong uit volle borst mee:

*Ziet Priester Daens, hij kan zoveel verdragen
Voor 't geen hij strijd en voor eenieders dank
Zij zullen het later wel beklagen
Die afftonteren zoo eenen braven man.*

*En laat ons al te samen zingen:
Vivat Pastoor Daens! Met eerbied en fatsoen.
En laat ons al te samen dansen, springen.
Daarom hebben wij 'ne groene strik vandoen.*

Eerherstel

Tijdens zijn homilie putte Mgr. Leonard uit zijn familiegeschiedenis. Grootvader Francis Leonard, slootenmaker, was de eerste die met zijn naam documenten kon tekenen, de eerste van de familie die geen dagloner was. Daarna bracht hij zijn vader ter sprake, die actief was in de vakbond.

Mgr. Leonard herkende de strijd van Daens en ging zelfs nog eens stap verder: "Het was inderdaad een goede strijd voor de arbeiders van die tijd. Zij werden schandelijk uitgebuit en overgeleverd aan de willekeur van hun bazen en aan misbruiken van allerlei slag. Het was een goede strijd voor de ontvoogding en erkenning van het Vlaamse volk met zijn taal en zijn cultuur. Het Vlaamse volk toen blootgesteld aan de arrogantie van zijn volksvertegenwoordigers die de taal van de bevolking negeerden en misprezen en ze hoegenaamd niet kenden".

Het was een preek die het historische gelijk van Daens ondersteunde. Mgr. Leonard vergeleek priester Daens met de apostel Paulus en hij ging nog een stapje verder door Adolf Daens te vergelijken met Jezus en eindigde zijn homilie als volgt: "Deze viering is een vorm van eerherstel. Spijtig genoeg werd de priester niet ondersteund door zijn bisschop, ook niet door de aartsbisschop van Mechelen. Ik ben hier niet gekomen om die mensen te veroordelen. Maar het is een feit: hadden ze hem ondersteund en vergezeld en zelfs begeleid, het zou een enorme kans geweest zijn voor het geloof in deze streek. Het zij zo.

Vandaag draag ik hier deze misvieren op als een vorm van eerherstel vanwege de aartsbisschop van Mechelen. Beter laat dan nooit."

Joris De Kegel

- Lees de volledige tekst van de homilie op:
<http://www.daens175.be/index.php/homilie-mgr-leonard-op-de-daensdag-7-juni-2015>
- Het prachtige boek van auteur Joris De Kegel, 'De pijn Daensist te zijn' is nog steeds verkrijgbaar bij de HK aan €22 (+ €5 bij verzending). (BE40 4395 0830 6163)

De 24ste Dialectquiz

Wij moeten bekennen dat voor deze uitgave, de *'rode duivels'* en enkele andere bijzondere activiteiten in Haaltert, qua belangstelling *'een padde in oze kerf gezejt emmen'*. *'Pertank'*, *'t was weer een plezante bedoenink*.

De deelnemers weten nu wat een *'berreken'*, *'triljton'* en *'ne konterfuër'* is, en dat een *'knoewwe'*, *'knetels'* en *'kizzelkes'* termen uit de dagelijkse keuken zijn.

Dank aan de moedige *'kwissers'* en het DF en de HK hopen iedereen terug te zien volgend jaar voor de 25ste editie van de *'Plezanten Oiljtersen dialektkwis'*. Wij maken er iets speciaals van en jullie weten: *'beloftermoktskoelljtendiezenie-jenaagtkrouëgtneboeltj'*!

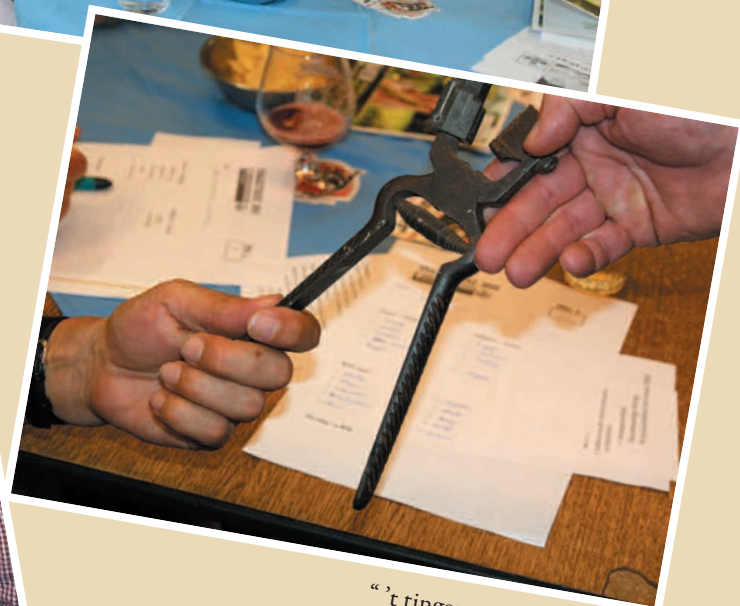
Joris De Kegel is de winnaar en is voor één jaar de gelukkige bezitter van de *'Uilentrofee'*.

Paulette Looze, Joris Redant, William Van Cromphaut en Mariette Ghysens volgden in zijn spoor.

Dan volgden: Lorraine Fonck, Lutgart Van Impe, Emile Baeten, Julien Van de Weghe, Ann De Rouck, Ria Goessens, Marie-Louise Taelman, Wim Muylaert, Paul Beerens, Lutgart Van Mulders, Greta Brewee, Jaques Haegeman, Danny Matthijs, Michel Matthijs en Roger De Troyer.

“’t tingen va Rik.” Ra, ra??

Joris De kegel, winnaar 'Dialectquiz 2015'.

De quizmasters Willy en Omer met Rik (de 'schepper' van de uil), Willy, Joris Redant, Joris De Kegel, Paulette en Omer.

Haeltert

- Sint-Gorikskerk, ca. 1900
- Windmolen in de (Wind)molenstraat
- Wikkel koekjesfabriek St.-Anna
- Fietsplaatje 'Cycles Napoleon Haeltert'
- Kaatsen op het Sint-Goriksplein, 1935
- Sint-Gorikskerk met woning Dr. Goossens
- Détail Ferrariskaart 1770
- Kruis aan hoeve Coppens, Bruul
- Kapel O.-L.-Vrouw van Bijstand aan het kerkhof
- Binnenzicht kerkhofkapel
- Gemeentehuis tot 1976
- Flesetiket Likeurstokerij 'De Wijngaard'

